Kestävyyspaneelin näkemyksiä talousarvioesitys 2025

Minna Halme, TuVL kuuleminen 9.10. klo 9-11, eduskunta

Esitelmä perustuu Kestävyyspaneelin politiikkasuositukseen 1/2024

KESTÄ VYYS PANEELI

Miksi kestävän kehityksen budjetointi?

- ”Kestävämmän tulevaisuuden varmistaminen on julkisen sektorin tärkeimpiä tehtäviä. Yksi tapa ottaa kestävyys osaksi toiminnan ja talouden suunnittelua on kestävän kehityksen budjetointi. Se tarkoittaa budjetointiprosessia, joka huomioi kestävän kehityksen viitekehyksen, kuten YK:n Agenda 2030:n (SDG) mukaiset kestävän kehityksen periaatteet ja tavoitteet. **Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan sitä, että tasapainotetaan taloudellisen kasvun, ympäristön huomioimisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tarpeita**. Kestävän kehityksen budjetointi tähtää **julkisten varojen tehokkaaseen käyttöön kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi**. Kestävän kehityksen budjettiin voidaan valita laajasti eri kestävyysnäkökulmia tai keskittyä kestävään kehitykseen jonkin temaattisen kokonaisuuden kautta.”
- ”Monet **yhteiskunnalliset ongelmat, kuten ilmastonmuutos tai eriarvoistuminen, ovat monimutkaisia ja keskinäisriippuvaisia ilmiöitä**, joita tulisi tarkastella nykyistä **kokonaisvaltaisemmin**. Nykyiset hallinnon siilot ja lainsäädännön sekä budjetoinnin yksityiskohtaisuus vaikeuttavat kuitenkin merkittävästi poikkihallinnollista, kokonaisvaltaista lähestymistapaa.”

Lähteitä: Sitra 2018, Motiva 2024, VNK 2019, ks. myös VTV, VM 2018

KESTÄ VYYS PANEELI

Kestävyysmurros: rajana luonto, voimana ihmiset

- Velkaannumme koko ajan sosiaalisesti ja ekologisesti vielä vakavammin kuin taloudellisesti
- Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskuntamme kehittäminen vaatii ***toisiinsa kietoutuneiden kestävyysvajeiden nopeaa umpeen kuromista eli kestävyysmurrosta***
- Valtionhallinnon oleellinen tehtävä on asettaa sitovat tavoitteet ja samalla ohjata murrosta oikeudenmukaisesti ja hallitusti

KESTÄ VYYS PANEELI

Kestävyysmurroksen tehokkaan toteuttamisen suositukset valtionhallinnolle

1. **Heti ja helposti**: luovutaan haitallisista tuista, suunnataan niitä uudelleen ja otetaan käyttöön uusia kestävän talouden toimintamalleja
2. **Hitaammin tai hankalammin**: asetetaan oikeudellisesti sitovat rajat ylikulutukselle ja eriarvoistumiselle
3. **Kansainvälistä sopimista vaativat**: uudistetaan taloudellisen ohjauksen rakenteita ylikansallisesti neuvotellen

KESTÄ VYYS PANEELI

Esimerkkejä heti ja helposti toteutettavista toimista

- Tuodaan BKT-mittarin rinnalle kokonaiskestävyyden indikaattorit päätöksentekoon (hallitusohjelman kirjaus)
- Luovutaan ympäristölle haitallisista tuista
- Luovutaan listaamattomien yritysten osinkojen verohuojennuksesta

KESTÄVYYS PANEELI

Esimerkkejä hitaammin tai hankalammin toteutettavissa olevista toimista

- Uudelleenorganisoidaan valtionhallinto kestävyysmurrokseen vastaamiseksi
- Vahvistetaan tulevaisuusvaliokunnan asemaa tulevien sukupolvien oikeuksia varmistavaksi *lapsi- ja tulevaisuusvaliokunnaksi*
- Huomioidaan paremmin kansalaisten kestävyysaloitteet uusien osallistumiskeinojen, kuten kansalaisraatien avulla

KESTÄ VYYS PANEELI

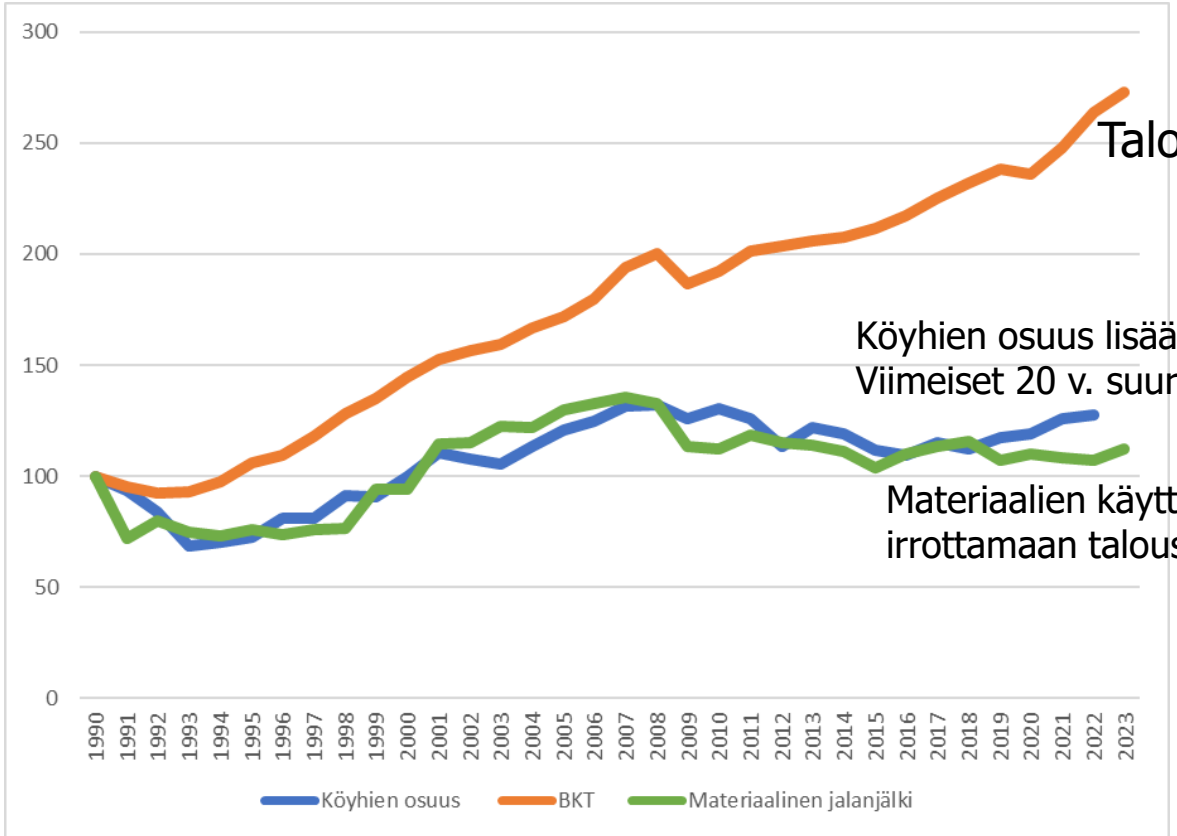
Kestävyyspaneelin ehdotus kokonaiskestävyyden mittareiksi

EKOLOGINEN KESTÄVYYS	SOSIAALINEN KESTÄVYYS	TALOUDELLINEN KESTÄVYYS
Materiaalinen jalanjälki	**Köyhien osuus väestöstä**	**Bruttokansantuote**
Energian loppukulutus	Alle 5 v lasten kuolleisuusaste	Gini-kerroin
Kasvihuonekaasujen päästöt	Itsemurhakuolleisuus	Työllisyysaste
	Koulutuksen ja työ-harjoittelun ulkopuolella olevat nuoret	

- Heti käyttöön otettavissa
- Perustuvat olemassa olevaan ja jatkuvasti päivittyvään tietoon
- **Keskeisimmät avainindikaattorit on lihavoitu**

KESTÄVYYS PANEELI

Primääri-indikaattorit: BKT, Köyhien osuus, Materiaalinen jalanjälki (1990=100)

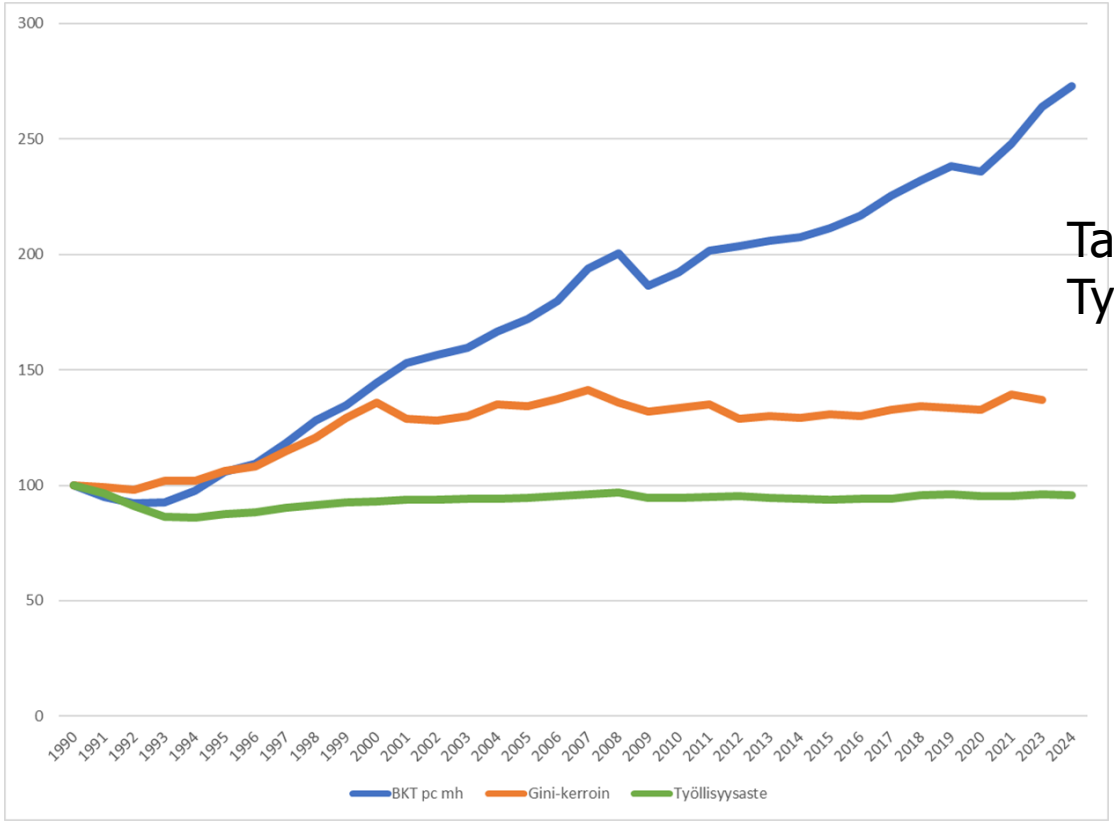
Talous kasvaa

Köyhien osuus lisääntynyt 1990-luvusta. Viimeiset 20 v. suurinpiirtein ennallaan

Materiaalien käyttöä ei olla pystytty irrottamaan talouskasvusta

KESTÄVYYS PANEELI

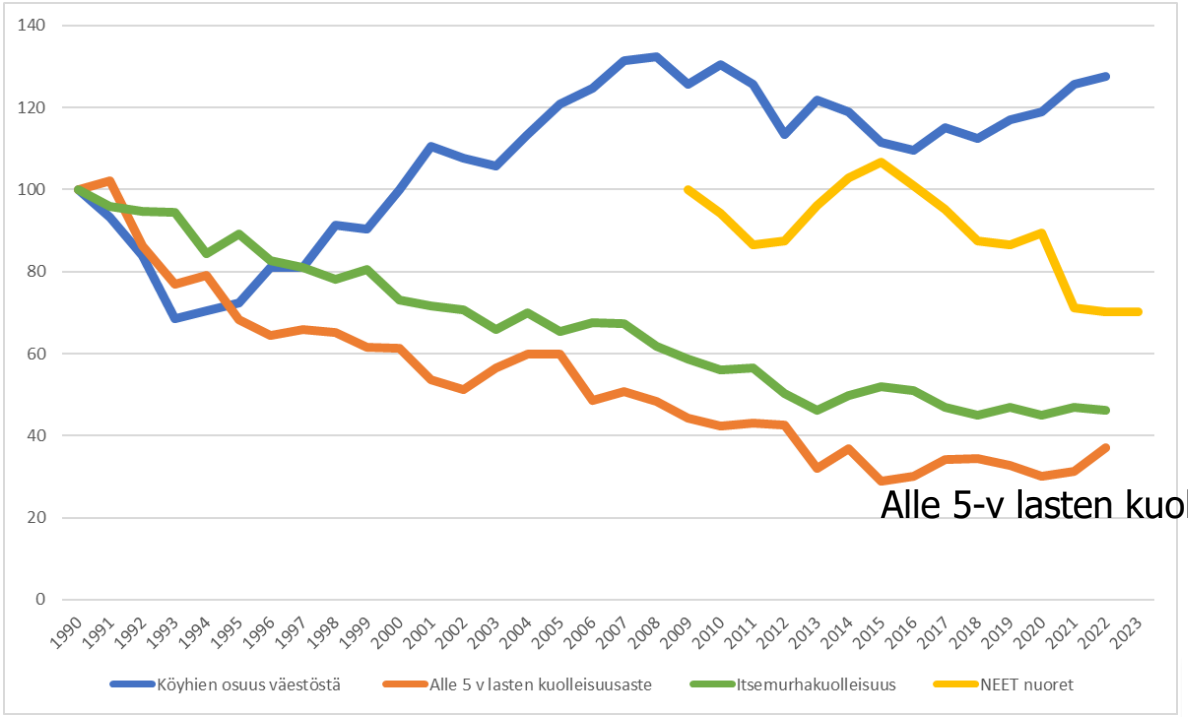
Taloudellinen kestävyys

Talous kasvaa.
Työllisyysaste ei.

KESTÄVYYS PANEELI

Sosiaalinen kestävyys

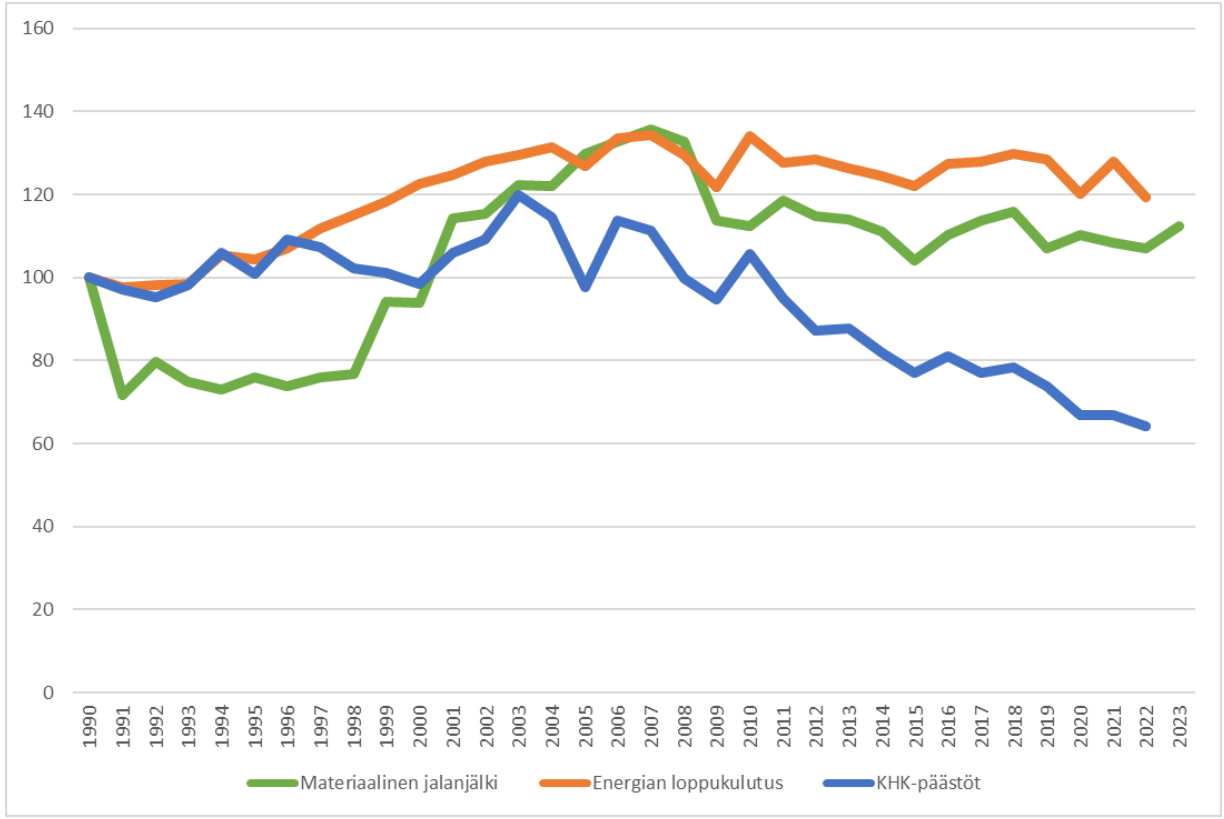

Alle 5-v lasten kuolleisuus nousussa

NEET-nuoret = "Not in Employment, Education or Training" eli
"ei työssä, tutkintoon johtavassa koulutuksessa eikä kurssikoulutuksessa"

KESTÄVYYS PANEELI

Ekologinen kestävyys

KESTÄVYYS PANEELI

Valtionhallinnon kestävän kehityksen ohjaustehtävä onnistuisi helpommin, jos BKT-mittarin rinnalla kulkisivat keskeiset hyvinvointi- ja ympäristökestävyydenmittarit.

Niistä tulisi viestiä myös kansalaisille samalla vakavuudella kuin talouskasvusta.

KESTÄ VYYS PANEELI

Verotuksen ja tukien uudelleensuuntaus vahvistaa julkista taloutta

- Hyvinvointivaltion kehittäminen ekologisesti kestäväksi vaatii muutoksia valtiontalouden rahoitukseen
  - Joistakin rahoituslähteistä on luovuttava
  - Verotusta on uudelleensuunnattava
  - Tarvitaan kokonaan uusia rahoituslähteitä
- Paljon materiaaleja ja fossiilista energiaa kuluttavaa liiketoimintaa on verotettava kiertotalouden mukaista* tai vähähiilistä tuotantoa enemmän.
- Kaikkien suurimmat kustannussäästöt kestävyysmurroksesta syntyvät ennaltaehkäisystä:
  - On halvempaa ennaltaehkäistä kuin hoitaa jälkikäteen esimerkiksi liikkumattomuuden tai luontokadon aiheuttamia ongelmia

*Kiertotalouden mukainen = minimoi luonnosta otettavia uusia materiaaleja ja jätettä; liiketoimintaa, jonka avulla käytetään materiaaleja ja tuotteita pitkään

KESTÄVYYS PANEELI

Kestävän kehityksen budjetointi

- Nykyisellään ei edistä riittävästi kestävyysmurrosta - ei pakottavaa elementtiä tai hallinnon alojen siiloja ylittäviä näkökulmia
- Lisää tietoisuutta ja läpinäkyvyyttä kestävän kehityksen tavoitteista hallinnonaloilla, mutta ei suuntaa huomiota taloudellisissa päätöksissä kestävyysmurroksen toteuttamiseen
- Keskittyy yksittäisiin ilmiöihin, ei kata laajasti kestävän kehityksen teemoja (esim. sosiaalinen kestävyys)
- Poliittinen tahtotila määrittää vaikutusta eniten
- Kestävyysmurroksen suurin potentiaali talouspolitiikassa piilee ennaltaehkäisyn kustannussäästöissä: nykyinen talousarvioprosessi ei tue riittävästi ennaltaehkäisevien toimien painottumista. Osa ”kuluista” onkin investointeja!

KESTÄ VYYS PANEELI

KIITOS!

THANK YOU!

KESTÄ VYYS PANEELI